AKMEOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA TALABA SHAXSINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI

Umarova Gulzoda Bahodir qizi
Axborot texnologiyalari va menejment
universiteti assistent o'qituvchisi
Chirchiq davlat pedagogika
universiteti mustaqil izlanuvchisi

ANNOTATSIYA
Mazkur maqolada akmeologik yondashuv asosida talaba shaxsini shakllantirish texnologiyalarining nazariy-metodologik asoslari va ularning oliy ta'lim tizimidagi amaliy qo'llanilish mexanizmlari kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotda talabaning shaxsiy, intellektual hamda kasbiy rivojlanish jarayonlari, uning ichki salohiyatini ochish, o'z-o'zini anglash va o'zini takomillashtirishga yo'naltirilgan pedagogik shart-sharoitlar ilmiy asosda yoritilgan. Shuningdek, akmeologik texnologiyalar vositasida talabalarda mustaqil fikrlash, refleksiya, motivatsiya va o'z-o'zini boshqarish kompetensiyalarini shakllantirishning samarali yo'llari asoslab berilgan. Maqola yakunida zamonaviy oliy ta'lim tizimida ushbu texnologiyalarni joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.
Kalit so'zlar: akmeologiya, pedagogik texnologiyalar, shaxs rivoji, refleksiya, motivatsiya, o'z-o'zini rivojlantirish, kasbiy yetuklik, kompetensiya.
ANNOTATION
This article presents a comprehensive analysis of technologies for shaping student personality based on the acmeological approach, focusing on their theoretical and methodological foundations as well as practical implementation in higher education. The study examines personal, intellectual, and professional development processes, mechanisms of self-awareness and self-improvement, and pedagogical conditions that support the realization of students' internal potential. Special emphasis is placed on the development of independent thinking, reflection, motivation, and self-regulation competencies through acmeological technologies. The article concludes with practical recommendations for integrating these technologies into modern higher education systems.
Keywords: acmeology, pedagogical technologies, personality development, reflection, motivation, self-development, professional maturity, competence
АННОТАЦИЯ
В статье представлен комплексный анализ технологий формирования личности студента на основе акмеологического подхода, их теоретико-методологических основ и практического применения в системе высшего образования. Рассматриваются процессы личностного, интеллектуального и профессионального развития, механизмы самосознания и саморазвития, а также педагогические условия, способствующие раскрытию внутреннего потенциала студентов. Особое внимание уделяется формированию навыков самостоятельного мышления, рефлексии, мотивации и саморегуляции. В заключении предложены практические рекомендации по внедрению акмеологических технологий в образовательный процесс.

Ключевые слова: акмеология, педагогические технологии, развитие личности, рефлексия, мотивация, саморазвитие, профессиональная зрелость, компетенции.

KIRISH

Zamonaviy oliy ta’lim tizimida yuz berayotgan tub islohotlar shuni ko‘rsatmoqdaki, bugungi kunda ta’limning asosiy maqsadi faqat bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki har tomonlama rivojlangan, mustaqil fikrlovchi, ijodkor va o‘z faoliyatini ongli ravishda boshqara oladigan shaxsni shakllantirishga qaratilmoqda. Globallashuv jarayoni, raqobat muhitining kuchayishi va axborot oqimining keskin ortib borishi talabalardan nafaqat chuqur bilim, balki yuqori darajadagi moslashuvchanlik, tashabbuskorlik va o‘z-o‘zini rivojlantirish qobiliyatlarini talab etmoqda.

Mazkur sharoitda akmeologik yondashuv ta’lim jarayonini tashkil etishda muhim metodologik asos sifatida namoyon bo‘ladi. Akmeologiya insonning eng yuqori rivojlanish bosqichiga erishish qonuniyatlarini o‘rganadigan fan sifatida talaba shaxsini shakllantirishda yangi imkoniyatlarni ochib beradi. Ushbu yondashuv doirasida talaba passiv bilim oluvchi emas, balki o‘z rivojlanishining faol subyekti sifatida qaraladi.

Shuni alohida ta’kidlash joizki, talaba shaxsining shakllanishi murakkab va ko‘p bosqichli jarayon bo‘lib, unda nafaqat ta’lim mazmuni, balki pedagogik texnologiyalar, o‘qituvchi shaxsi, ta’lim muhiti va ijtimoiy omillar muhim rol o‘ynaydi. Aynan shu sababli akmeologik texnologiyalarni chuqur o‘rganish va amaliyotga joriy etish dolzarb ilmiy muammo sifatida qaralmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda talaba shaxsini shakllantirish texnologiyalarini o‘rganishda tizimli va kompleks yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqotning nazariy asosini akmeologiya, pedagogika va psixologiya fanlarining ilg‘or konsepsiyalari tashkil etdi. Xususan, shaxs rivojining motivatsion, kognitiv va ijtimoiy jihatlari o‘zaro bog‘liqlikda tahlil qilindi.

Tadqiqotning empirik bosqichida oliy ta’lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar ishtirokida so‘rovnomalar, suhbatlar va kuzatuvlar o‘tkazildi. Ushbu metodlar yordamida talabalarning o‘z-o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan munosabati, motivatsiya darajasi, refleksiya ko‘nikmalari va mustaqil fikrlash qobiliyatlari o‘rganildi.

Eksperimental bosqichda esa akmeologik texnologiyalar asosida tashkil etilgan o‘quv jarayoni joriy etildi. Bu jarayonda talabalar bilan refleksiya mashg‘ulotlari o‘tkazildi, individual rivojlanish rejasi ishlab chiqildi hamda muammoli vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar berildi. Tadqiqot natijalari matematik-statistik usullar yordamida qayta ishlanib, olingan natijalarning ishonchliligi ta’minlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘tkazilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, akmeologik yondashuv asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni talaba shaxsining har tomonlama rivojlanishiga sezilarli darajada ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Eng avvalo, bu yondashuv talabalarni faol o‘quv subyekti sifatida shakllantirishga xizmat qiladi, ularning o‘z-o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan ichki ehtiyojini kuchaytiradi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, akmeologik texnologiyalar qo‘llanilgan guruhlarda talabalar o‘z bilimlarini mustaqil ravishda egallashga intiladi, o‘z faoliyatini tahlil qilishga o‘rganadi va o‘z oldiga aniq maqsadlar qo‘yadi. Bu esa ularning shaxsiy va kasbiy rivojlanish darajasini sezilarli darajada oshiradi.

Refleksiya jarayonining joriy etilishi talabalarning o‘z faoliyatiga tanqidiy yondashishini ta’minlaydi. Talaba o‘z xatolarini anglaydi, ularni bartaraf etish yo‘llarini izlaydi va o‘z rivojlanish strategiyasini ongli ravishda belgilaydi. Bu esa shaxsiy o‘sishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Motivatsiya masalasi ham alohida ahamiyat kasb etadi. Ichki motivatsiya yuqori bo‘lgan talabalar murakkab vazifalardan cho‘chimaydi, balki ularni rivojlanish imkoniyati sifatida qabul qiladi. Bu esa akmeologik yondashuvning samaradorligini yana bir bor tasdiqlaydi.

AKMEOLOGIK TEXNOLOGIYALAR VA ULARNING PEDAGOGIK MOHIYATI

Akmeologik yondashuv asosida talaba shaxsini shakllantirishda qo‘llaniladigan texnologiyalar murakkab va ko‘p qirrali tizimni tashkil etadi. Ushbu texnologiyalar talabaning ichki salohiyatini ochish, uning shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta’minlashga qaratilgan.

Refleksiya texnologiyasi ushbu tizimda alohida o‘rin egallaydi. U talabaning o‘z faoliyatini ongli ravishda tahlil qilish, o‘z yutuq va kamchiliklarini aniqlash hamda kelajakdagi faoliyatini rejalashtirish imkonini beradi. Refleksiya jarayoni orqali talaba o‘z rivojlanishining subyekti sifatida shakllanadi.

Motivatsion texnologiyalar esa talabaning ichki rag‘batini shakllantirishga xizmat qiladi. Bu jarayonda qiziqarli, hayotiy va muammoli vazifalar muhim ahamiyatga ega bo‘lib, ular talabani faol fikrlashga va ijodiy yondashuvga undaydi.

Individual yondashuv texnologiyasi har bir talabaning o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olishga asoslanadi. Bu texnologiya talabaning individual rivojlanish trayektoriyasini belgilashga yordam beradi va uning salohiyatini maksimal darajada ro‘yobga chiqarishga imkon yaratadi.

Muammoli ta’lim texnologiyasi esa talabalarni murakkab vaziyatlarni mustaqil hal qilishga undaydi. Bu ularning tanqidiy va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi hamda kasbiy tayyorgarligini oshiradi.

O‘z-o‘zini rivojlantirish texnologiyasi esa akmeologik yondashuvning markaziy elementi hisoblanadi. Bu texnologiya talabaning o‘z ustida ishlash, o‘z bilim va ko‘nikmalarini doimiy ravishda takomillashtirishga bo‘lgan ehtiyojini shakllantiradi.

AMALIY TAVSIYALAR

Akmeologik texnologiyalarni oliy ta’lim tizimida samarali qo‘llash uchun, avvalo, ta’lim jarayonini shaxsga yo‘naltirilgan holda tashkil etish zarur. Bu esa har bir talabaning individual xususiyatlarini chuqur o‘rganishni va ularni ta’lim jarayonida hisobga olishni talab etadi.

Shuningdek, o‘qituvchining roli ham tubdan o‘zgarishi lozim. U endilikda faqat bilim beruvchi emas, balki talabaning rivojlanishiga yo‘naltiruvchi, uni qo‘llab-quvvatlovchi va motivatsiya beruvchi shaxs sifatida faoliyat yuritishi zarur.

Refleksiya va o‘z-o‘zini baholash tizimini joriy etish ham muhim ahamiyatga ega. Bu talabaga o‘z rivojlanishini nazorat qilish va uni boshqarish imkonini beradi.

Bundan tashqari, ta’lim jarayonida real hayotiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlardan foydalanish talabaning kasbiy tayyorgarligini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, akmeologik yondashuv asosida talaba shaxsini shakllantirish texnologiyalari zamonaviy oliy ta’lim tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu texnologiyalar talabaning ichki salohiyatini ochishga, uning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga va kasbiy yetuklikka erishishiga xizmat qiladi.

Natijada, ta’lim jarayoni samaradorligi oshadi va jamiyat uchun yuqori malakali, raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.Bozorov Z.A. Pedagogika va psixologiya asoslari. – Buxoro, 2022.
2.Jo‘raeva B.R. Bo‘lajak o‘qituvchilarda pedagogik madaniyatni shakllantirish. – Toshkent: Fan, 2003.
3.Axmedova G. Boshlang‘ich ta’limda ijodiy kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasi. – Toshkent, 2023.
4.Kamolov I. Talabalarda ijodiy kompetentlikni shakllantirish texnologiyalari. – Toshkent, 2022.
5.Xaydarova M. Sun’iy intellekt asosida pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish. – Toshkent, 2025.
6.Raxmatov T. Axborot texnologiyalari ta’limida innovatsion yondashuvlar. – Toshkent, 2024.
7.Madatov X., Matlatipov S., Aripov M. O‘quv materiallarining ta’lim salohiyatini baholash usullari. – Toshkent, 2023.